

رهیافت جامعه شناختی بر مداخلات بشر دوستانه در عرصه روابط بین الملل

ارائه دهنده: علی هادیان حقیقی
استاد مربوطه: دکتر موسوی فر

مداخله بشر دوستانه چیست؟

مداخله بشر دوستانه در مفهوم کلاسیک آن عبارت است از هر گونه استفاده از نیروی مسلح توسط یک یا چند دولت بر علیه دولت دیگر،

به منظور حمایت از جان و آزادی اتباع دولت اخیر که خود مایل یا قادر به انجام این کار نباشد

بدین معنی که هر گونه استفاده از زور توسط یک دولت بر علیه دولت دیگر، به منظور حمایت از جان و آزادی اتباع خود یا اتباع دول ثالث در مقابل رفتار غیر انسانی نیز تحت عنوان مداخله بشر دوستانه مورد بحث قرار گرفته است.

شرایط مداخله بشر دوستانه

باید نقض بنیادین و اساسی به صورت گسترده و فاحش باشد، دوم اینکه این نقض باید به حدی باشد که برای جامعه جهانی ایجاد دغدغه کند، یعنی وجدان جامعه جهانی جریحه دار شود، تشخیص این امر هم با شورای امنیت است، یعنی به اصطلاح ما هیچ آستانه ای نداریم به همین دلیل است که ما بعضاً می بینیم که شورای امنیت به صورت گزینشی عمل می کند.

مداخله به هیچ وجه نباید با انگیزه جدایی طلبی صورت بگیرد و مداخله باید حالت موقت داشته باشد، اینکه نیروهای مداخله گر سال ها در کشوری باقی بمانند مشروعیت ندارد. در تمام پروسه مداخله بشر دوستانه نظارت شورای امنیت باید وجود داشته باشد.

بهتر این است که مداخله با نظامی گری شروع نشود و با تحریم های اقتصادی و دیپلماتیک شروع شود و اگر موثر واقع نشد مداخله نظامی صورت گیرد

مداخله بشر دوستانه در تعارض با اصل ...

مداخله بشر دوستانه در تعارض با اصل ...

اصل عدم مداخله

اصل عدم مداخله چیست؟

اصل عدم مداخله

اصل عدم مداخله " در امور داخلی کشورها یکی از اصول بنیادین حقوق بین‌الملل است که به موجب این اصل عام کشورها از دخالت در امور یکدیگر منع شده‌اند. رعایت اصل مذکور موجب حفظ حاکمیت و استقلال کشورها و نتیجتاً صلح و امنیت بین‌المللی خواهد بود.

تعارض اصل عدم مداخله و مداخله بشر دوستانه

این تعارض، تعارضی است بین انسانیت و حاکمیت

حقوق بشر و حاکمیت دولت

- زمانی که دولت‌ها در ایفا تعهدات خود ر رعایت یا تضمین رعایت حقوق بشر قصور ورزند، یا اینکه نتوانند در مقابله با نقض فاحش حقوق بشر اقدامی مؤثر انجام دهند، و یا زمانی که کشوری در آتش منازعات و درگیری‌های داخلی میان گروه‌های رقیب گرفتار شده و فاقد دولتی مشخص است، آیا میتوان باز هم به این اصول توسل جست و در جهت نجات خیل عظیم قربانیانی که ابتدائی‌ترین حقوقشان به‌طور فاحش، گسترده و سیستماتیک مورد نقض قرار گرفته است هیچ اقدامی انجام نداد؟

بررسی مبانی های نظری

لیبرال

- به عنوان یک ضامن ضروری آزادی فردی ملاحظه می شود اما لیبرالیست ها معتقدند که باید نفوذ دولت در حوزه خصوصی افراد محدود شود به لحاظ بین المللی این رویکرد به عنوان ترجیح قوانین و حقوق فردی بر دولت ها تلقی می شود.
- نفوذ دولت ها در حوزه خصوصی بایستی محدود گردد
- دفاع از حقوق بشر دفاع از حقوق طبیعی انسان هاست
- دولت ها موظف اند درباره وضعیت اسفناک مردم کشور دیگر نگران باشند.
- ظهور حقوق بشر به عنوان یک موضوع بین المللی این تصور ساختگی را که دولت ها موضوعات بین المللی هستند به چالش میکشد و قلمرو اقتدار دولت ها را تنها تا جایی می پذیرد که مردم آن دولتها، شایستگی و مشروعیت انجام اقدامات عمومی را به نمایندگی از خود به آنها واگذار کرده اند.

لیبرال

- **جان استوارت میل — لیبرالیست کلاسیک — در مورد مداخله معتقد است که ملتها باید بدون مداخله کشورهای خارجی به حق تعیین سرنوشت خود دست یابند. با وجود این، میل اظهار می کند که سه مورد وجود دارد که مداخله میتواند مجاز باشد:**
- **نخست زمانی است که یک دولت شامل دو یا سه جامعه مستقل آشکار است و یکی از آنها برای استقلال تلاش می کند.**
- **دوم زمانی است که مرزهای سرزمینی دولت ها قبلاً با یکدیگر در هم آمیخته شده باشند که در این صورت مسئله مبني بر مداخله متقابل است**
- **سوم زمانی که نقض حقوق بشر آنقدر وحشتناک است که صحبت کردن از جامعه یا حق تعیین سرنوشت و یا منازعه را بی اعتبار و غیر مرتبط می سازد.**

جهان وطنی

- جهان وطنی یا جهان میهنی یعنی کل بشریت به یک جامعه جهانی واحد تعلق دارند.
- جهان وطن‌گرایی مدرن کسی است که خود را از تمام مرزهای سرزمینی، فرهنگی و سیاسی رها می‌داند و به ارزش‌های والای آزادی و برابری تمام شهروندان کره زمین اعتقاد دارد.
- از کاهش مرکزیت دولت، افزایش وابستگی متقابل و احترام برای حقوق بشر

جهان وطنی

• جهان وطنی بیان می کند که حفظ تمایز بین حوزه داخلی و خارجی دیگر به دلیل پیامدهای جهانی شدن و بین المللی شدن عمومی روابط بین دولتی پس از جنگ سرد، قابل دفاع نیست از بین رفتن تمایز داخلی و خارجی در دوران معاصر افزایش یافته است به گونه ای که دولتها به طور روزافزونی روابط وابستگی متقابل خود را توسعه داده و حاکمیت خود را به اشتراک گذاشته و هنجارهای جدیدی را در مورد استفاده از زور برای اهداف بشر دوستانه به کار گرفته اند

جهان وطنی

- طرف داران جهان وطنی به امنیت بشر اولویت میدهند و دیدگاهی فرادولتی از روابط بین الملل دارند که حقوق افراد بر حقوق دولتها ارجح تر است؛ از این رو، نظم و ثبات در میان دولتها از موضوعات درجه دوم خواهد بود. آندرو لینک لیتزر هدف حمایت های بشر دوستانه را به عنوان اقدامی جهت برتری یافتن بر حاکمیت دولت تعریف کرده است.

- او آن را برای ارتقای روایت هایی از افزایش جهان وطن گرایی اساسی تلقی می کند. جهان وطن گرایی به جای مشاهده منازعات داخلی کشورها به عنوان تهدیدی بالفعل که باید کنترل شود

اسلام

از دیدگاه استاد شهید در صورتی که یک دولت مرتکب ظلمی فاحش نسبت به یک عده انسان مسلمان یا غیر مسلمان شده است و با ارزیابی تواناییها و آثار عمل، امکان مداخله و بازداشتن از این جنایات مقدور باشد، عدم مداخله، همراهی با ظالم خواهد بود و به کمک مردم تحت ستم شتافتن نه تنها جایز بلکه واجب است. (مطهری، ۴۷) اما آیا یاری رسانیدن به ستمدیدگان منوط به درخواست آنهاست و یا لزومی به انتظار چنین درخواستی برای مداخله ضرورت ندارد؟

به نظر شهید مطهری لزومی به تقاضای مداخله نیست و همین قدر که ایجاد مزاحمت و ممانعت از سعادت افراد محرز شود، باید آن مانع را برداشت. (مطهری، ۱۳۸۹، ص ۴۷) اما حقا و ارزشهایی که لزوم مداخله و دفاع را ایجاب میکنند نه تنها حقوق فردی و ملی را در بر میگیرند بلکه فراتر از آن شامل حقا و ارزشهایی بشری نیز می شود. به بیان دیگر ملاک تقدس قیام یا جنگ این نیست که انسان باید از خود دفاع کند بلکه ملاک این است که باید از حق دفاع کند وقتی ملاک «حق» باشد، فرقی میان حق فردی و حق عمومی و انسانی نیست بلکه دفاع از حقوق انسانی مقدس تر است.

اسلام

در نتیجه، مقدس ترین نمونه از جهاد جنگی است که به عنوان دفاع از حقوق انسانیت صورت گرفته باشد.

اسلام

• خداوند متعال به ستمدیدگانی که مورد ظلم قرار گرفته و از وطن و کاشانه خویش اخراج و آواره شده اند فرمان مقابله و مقاتله میدهد (سوره بقره، آیه ۱۹۰؛ سوره حج، آیات ۳۹-۴۰)

• ضمن آنکه دیگران را نیز به دفاع از ستمدیدگان مستضعف فرا می خواند: «چرا در راه خدا و برای رهایی مردان و زنان و کودکانی که به دست ستمگران تضعیف شده اند) پیکار نمیکنید؟ همان افراد ستمدیده ای که میگویند: پروردگارا ما را از این شهر که اهلش ستمگرند برهان» (سوره نساء آیه ۷۵)

• آزادی و آزادی خواهی از اصول مسلم اسلام است و مقابله با ستمگران و آنان که مردم را از راه حق باز میدارند و نیز احقاق حقوق مستضعفان به عنوان یک فریضه الهی مورد تأکید قرار گرفته است در اسلام روابط مسالمت آمیز با کفار تجویز شده است اما نبرد با مستکبرین نیز مورد تأکید قرار گرفته است.

اسلام

- شهید مطهری جهاد بشر دوستانه را نه تنها امری جایز که در موارد مقتضی از واجبات برشمرده و آن را از مقدس ترین اقسام جهاد تلقی کرده است.
- البته در رهیافت اسلامی آنچه در مداخله بشر دوستانه موضوعیت دارد همان رهانیدن مستضعفان و ستمدیدگان از بند ظلم و اسارت و قیود نارواست.
- در این رهیافت ارزشها و حقوق بنیادین بدون توجه به شخصیت ذیحقها و یا هویت ناقضین آن حقوق مورد توجه و حمایت قرار می گیرد.

مارکسی

- فضای سرمایه داری نئولیبرال نظامی حاکم میشود که در راستای سود مادی عمل خواهد کرد و در نهایت چند شرکت بزرگ بانک دارها و سرمایه داران کلان از آن نفع خواهند برد بنابراین انگیزه نهایی مداخله بشر دوستانه از دیدگاه مارکسیست ها حقوق بشر نیست بلکه توسعه سرمایه داری و استحکام سیستم دوگانه مرکز پیرامون است.
- انسان ذاتا خودخواه نیست بلکه شرایط اجتماعی از جمله سرمایه داری او را به شکل فرد خودخواه و طمع کار در می آورد

مارکس

- تحلیل مارکسیستی از نمونه های مداخلات غربی، تأکید بر قدرت و سرمایه داری را نشان میدهد به صورتی که منافع غربی ها در بحران های بشر دوستانه در دهه ۱۹۹۰ به مثابه یک جستجو برای بازارهای جدید و استحکام سلطه غربی ها توصیف شده است.
- هدف کلی مداخله بشر دوستانه این است که بتوان دولتهایی را که به حدود و مرزهای سیاسی و ایدئولوژیک و نظم سلطه اعتنایی نمیکنند تنبیه و مجازات کرد

مکتب واقع گرایی

بقا یکی از اصلی ترین اهداف دولت هاست.

از نظر رئالیستها اصل بقاء بالاترین هدف ملی همه کشورها است و کشورها مجازند که برای حفظ بقای خود هر اقدامی را انجام دهند. در اینجا رئالیستها بر این باورند که هدف وسیله را توجیه می. کند

از نظر رئالیستها نظام بین الملل مرکب از بازیگران مستقل و مجزا میباشد که در روابطشان با یکدیگر بر اساس اصل سیاست قدرت عمل میکنند به این معنی که کشورها در روابطشان با یکدیگر اخلاقیات را در نظر نمی گیرند. به اعتقاد رئالیستها اگرچه بر اساس موازین حقوق بین الملل کشورها با یکدیگر برابر میباشند اما این برابری یک برابری حقوقی است تا سیاسی

برای تامین منافع باید از بالاترین توان نظامی برخوردار بود(قدرت نقش اساسی در عرصه سیاست داخلی و خارجی دارد)

در فضای بین الملل هر ج و مرج و آنارشیسیم حاکم است

واقع گرایی بر پایه منافع و قدرت استوار بوده و تأمین امنیت و بقای دولت ها به عنوان بازیگران اصلی نظام بین الملل مورد تأکید قرار دارد

مکتب واقع گرایی

- دولت ها وظیفه سعادت شهروندان خود را برعهده دارند.
- مداخله بشردوستانه برای فراهم کردن زندگی خوب انحراف از وظیفه دولت ها میباشد.
- جنگ داخلی منجر به پیروز طرف قدرتمند گشته و نظم به صورت طبیعی برمیگردد.